

STIPINE SLAVONSKE TEME

O *Slavonskim temama* (2006) Stjepana Damjanovića –
naknadno, s povodom

Vinko Brešić

Prisjećajući se nekih zajedničkih događaja iz prošlosti, autor u članku posebnu pažnju posvećuje knjizi Stjepana Damjanovića *O Slavonskim temama* (2006). Ukazuje na neke njezine značajke koje analizira i interpretira u skladu s tezama iz svoje rasprave *Slavonska književnost i novi regionalizam* (2004). Cilj mu je pokazati kako Damjanovićevu knjigu karakterizira emocionalna percepcija koja proizvodi i specifičan diskurs karakterističan za slavonske, odnosno kontinentalne pisce.

Ključne riječi: Stjepan Damjanović, Slavonija, emocionalna percepcija, diskurs

I.

Više je razloga zbog kojih osjećam i želju i potrebu pridružiti se svojim kroatističkim kolegicama i kolegama u proslavi 65. rođendana profesora Stjepana Damjanovića te reći nekoliko prigodnih riječi o svečaru.

Jedan razlog pada u relativno davne sedamdesete kada je Stjepan Damjanović bio još asistent, a ja brucoš pred ispitom iz staroslavenskog jezika. Nije to bio bilo kakav ispit, već onaj prvi i najteži, nakon kojega se onda sa strahom čekala povijest jezika i na kraju standardni. Barem je tako bilo u moje vrijeme. Profesor Eduard Hercigonja gajio je svoj način da nam “olakša” ovaj ispit tako što je uredno napominjao kako se sve te puste

deklinacije jednostavno moraju naučiti napamet – ma kako strašno izgledalo. Deklinacija mi je već bio pun kufer u latinskome iz gimnazije, i ja sam imao samo jednu šansu: ne napamet, već naći neku logiku među svim tim silnim padežima. Kupio sam nekoliko hamer-papira, oblijepio svoju student-sku sobu, redom ispisao jednu po jednu deklinaciju i – legao. Tako ležeći, tražio logiku. I našao je!

No, logike u participima nije bilo, ili je barem ja nisam nalazio. Kad sam se požalio asistentu Damjanoviću, on mi je istoga časa prijateljskom gestom ponudio svoju bilježnicu gdje ću se sigurno bolje snaći nego li u Hamma. I dan-danas pamtim taj krasopis, pregledne i dojmljive stranice, da su mi čak i participi prirasli srcu – barem na likovnoj razini.

I tako je pao staroslavenski!

Drugi moj razlog ili druga dodirna točka ima međutočku (točnije: točku i zarez!), a to je zajednički kolega i prijatelj, Mladen Kuzmanović. Vrijeme opet relativno davno, vrijeme mladosti, prostor Zagreb – Dubrovnik, glavni lik Zagrebačka slavistička škola. Izdvajam trenutak kada mi Stipa daruje svoga Jagića (s radošću i žarom koji ga pred knjigama nikada ne napušta!) i ja po uzoru na njegovu knjigu latim se Šenoe, da bi Kuzma – nenadmašni meštar od knjige i jedan od posljednjih Gutenbergovih sinova – polako i sporo, ali ipak jednoga lijepog dana iz Libera donio prve primjerke meni i danas ako ne najdraže, a ono svakako najbolje napravljene moje knjige.

Treći pada već u nama bliža vremena. Stipa je tajnik Matice hrvatske i sasvim sigurno on bijaše okidač da me jednoga dana Niko Vidović, tadašnji direktor Matičina Nakladnoga zavoda, po prvome zavičaju moj “lančman” i danas ravnatelj Studentskog centra, nazove i ponudi mi mjesto glavnog urednika. Iako ću ga relativno brzo napustiti, da bi me odmijenila katedarska kolegica Julijana Matanović, pripada mojem po mnogo čemu jedinstvenome iskustvu za koje sam i danas zahvalan u prvome redu Stjepanu Damjanoviću.

U još jednoj stvari u sjeni za mene nezaboravnih stvari naći će se ovaj čovjek. Ovaj put u prigodi nominacije za godišnju državnu nagradu za znanost. Stjepan je to zaboravio, možda drukčije o tome misli, možda sam ja zapravo u krivu, no dojam je takav da ga jednostavno ništa više ne može promijeniti.

Napokon, u međuvremenu smo se bili našli i u jednome projektu – Biblioteka *Croatica u 100 knjiga* vinkovačke Privlačice. Osmislio sam je, koncipirao, angažirao većinu suradnika, a onda se povukao, jer se netko dosjetio da možda i jesam dobar stručnjak, ali ne i dovoljno dobar – Hrvat.

U priču sada ulazi, između ostalih, i Stjepan Damjanović da spasi projekt do kojega mi je i dalje bilo stalo.¹

Poseban niz dodirnih točaka ide putem naših knjiga koje smo si gotovo uredno uzajamno darivali, dakako, s posvetama. Na jednoj od njih datiranoj u Zagrebu 18. listopada 2006. stoji:

Dragom Vinku, s pozdravom (zavičajnim)!, Stipa.

Ovo *zavičajnim* odnosi se, dakako, na Slavoniju kojoj je Stipina knjiga i posvećena: *Slavonske teme*, naklada zagrebačke Pergamene, biblioteka Croaticum. Knj. 12.

Tko poznaje rad Stjepana Damjanovića, očekivao bi filološke slavonske teme, a tko ga doista poznaje, posumnjao bi da u tome slučaju autor – ionako jasan i precizan – ne bi svoju knjigu baš tako i nazvao, tj. *Slavonske filološke* ili u najgorem slučaju *Slavonske jezikoslovne teme*. No, da bi se upuštao i u književne teme, i to ovako javno, na razini knjige, od Stipe bi se svakako manje očekivalo.

Zato autor odmah u uvodnoj riječ pojašnjava da je svojim usko profesionalnim područjima glagoljaštva i u najširem smislu hrvatske jezične povijesti dodao i tekstove o dvojici Kozaraca i to *nakon velikog nagovaranja*, jer nikada po svojoj inicijativi ne bi pisao o književnosti. Taj nagovor polazio je od želje urednice Đurđe Mačković da napokon netko “iz srca” napiše nešto o dvojici autora koji su postali zaštitnim znakom onoga dijela hrvatske književnosti koji se ostvario na slavonskim prostorima. Čini se, dakle, da je u cijeloj knjizi svega jedan prilog eminentno književne naravi, tj. tekst *Prihvatite se ravnice!* koji se u ovome obliku, kako to u popratnoj bilješci stoji, pojavljuje prvi put a nastao je spajanjem dvaju predgovora knjigama obojice Kozaraca – jedan iz serije *Biseri hrvatske književnosti* spomenute Đurđe Mačković, drugi iz serije *Croatica u 100 knjiga* adoptiranih urednika Stipe Damjanovića i Joze Užarevića.

Bez obzira na autorovo ipak prestrogo ograđivanje od književne struke, barem iz vizure današnje bitno relaksirane književno-znanstvene paradigme, ono što me odmah zaintrigiralo bilo je pitanje: ako je, a sigurno je – svjesno

¹ Iako sam siguran da je učinio jedino što se tada moglo, bilo je trenutaka u kojima sam zamišljao sebe kako radije stajem iza ljudi nego iza projekata. No, ja u toj situaciji nisam bio. Ostat će to zamučeno mjesto iz biografija vjerojatno mnogih ljudi na koja se svatko na svoj način navraća. Za mene ono uvelike nadilazi vlastito mi vrijeme i život te ide dublje u prošlost, u neke tuđe živote i sudbine na koje je moja, srećom, tek samo nalikovala. Ipak: ne ponovilo se!

ili nesvjesno, svejedno! – kako se jedan Slavonac, tj. Stjepan Damjanović, upisao u svoje *Slavonske teme*?

Dakako, polazište za ovakvo čitanje Stipine knjige je ono koje sam prije osam godina razradio u svojoj raspravi *Slavonska književnost i novi regionalizam* (Osijek, 2004). Naime, u toj raspravi tragom dosadašnje naše historiografske naracije došao sam do zaključka kako Slavonija i iskustvo njezina prostora, tj. zemlje, za razliku od mediteranskoga s morem kao svojim središtem, karakterizira snažna emocionalna percepcija koja proizvodi i specifičan kontinentalni književni diskurs. Činilo se da bi Stipina knjiga mogla bi biti još jedna argumentacija tim tezama.

Zato krenimo redom!

II.

Završavajući svoje *Zabilješke o jeziku Relkovićeva* Kuchnika, Damjanović zaključuje kako sve pokazuje “da je riječ o vrlo obrazovanom čovjeku koji je jako dobro razumio potrebe svojega vremena” (str. 26). A u prilogu o fra Kaji Agjiću i njegovu oblikovanju hrvatskoga jezičnog standarda ističe ovo: “Pritisnut praktičnom zadaćom da iznalazi najbolje hrvatske nazive za latinske ili iz kojega drugog jezika, on je tražio odgovarajuće riječi i po starim hrvatskim rječnicima, ali i sam ih stvarao ‘po čudi i naravi našeg jezika’” (str. 43. i 44.).

U prilogu o Stjepanu Ivšiću u Strizivojnoj 1906. i 1912. godine Damjanović iz jedne Ivšićeve bilježnice iz 1912. prenosi sve tamo zapisane riječi s naglascima kako ih je Ivšić tada bio zabilježio obrazlažući “kako stranica nema puno, a mogu biti od koristi današnjim istraživačima hrvatskih govora”, pa ih “donosimo ovdje točno prepisane, redan po redak” (str. 105.) dodajući kako je Ivšić “osobito držao do točnosti podataka”.

Pišući o Anti Sekuliću u članku pod naslovom *Aristokrat duha*, uz Sekulićevu knjigu *Bački Bunjevci i šokci* (1990) za koju su “kompetentni znalci (Ive Mažuran) ustvrdili da se zapravo pojavila nova knjiga koja se ne ispušta iz ruku dok se ne dočita” (str. 139.), Damjanović ističe:

Uistinu, hrvatskoj književnoj povijesti i hrvatskoj književnoj kritici ne služi na čast što je vrlo rijetko uočavala nesumnjive pjesničke vrijednosti Alekse Kokića, Jakova Kopilovića ili Ante Jakšića. Nadati je se da će se to promijeniti i da će ne samo spomenuti, nego i drugi hrvatski književnici iz Podunavlja dočekati pravedna vrednovanja svojih djela. Među njima i pjesnik Ante Sekulić (str. 140.).

Bilješka o govoru i imenu sela Strizivojne završava etimološkom dosjetkom:

Ako bismo se htjeli našaliti, mogli bismo ime našega sela objasniti ovako: *strizi* znači *čuvaj*, *pazi*, a *vojno* u starohrvatskom znači *suprug*. Strizivojna bi značila mjesto u kojemu su supruge osobito pažljive prema supruzima, ili pak mjesto u kojemu su supruzi osobito skloni porocima pa na njih treba pripaziti (str. 160.).

Raščlanjujući jezične slojeve u zanovijetanjima Martina Grgurovca, Damjanović u povodu ritma jedne autorove rečenice dodaje:

“Tradicija se ne može izbjeći kao što se ne može izbjeći zrak ni voda, ali je sreća da je tradicija kao ocean pa se može birati i u izboru pokazati manju ili veću kreativnost” (str. 165.).

U “nestručnim razmatranjima o dvojici Kozaraca” naslovljenima imperativno *Prihvatite se ravnice!* čitamo da “ono što ih nerazdvojno veže je – Slavonija: njihov zavičaj, njihova ljubav i tuga, njihova jedina velika književna tema” (str. 169.) dok “tendencioznost, moralizatorstvo, didaktičnost – svega toga ima u djelu Josipa Kozarca [...] Ali – nemojmo se zavaravati: književno stvaranje uvijek je bilo moralan čin...” (str. 170.), poetira.

Nadalje, “zaljubljen u Turgenjeva”, Josip je Kozarac “strahovao od lažnog sjaja riječi, pa je kadšto uklanjao i onaj pravi, prirodni njihov sjaj” (str. 174.), a što se Ivana tiče “samo je Katica Čorkalo točno i bez ostatka imenovala problem kada je napisala da je Kozarac ‘opjevao propadanje i nestajanje šokačkog etnosa, jedne skupine koja se na određenom tlu, zbog mnogih uzroka, izivjela i u ime biološke revitalizacije morala tražiti osvježenja krvlju koja nije slavonska” (str. 180.). Ukratko, “on osjeća da se bliži kraj šokačkoj Slavoniji” (str. 180.): “‘Bježati ljude’, to je u mnogim trenucima Đukina namjera jer znači i ‘bježati od svojega drugoga, lošega ja’”, ali taj neobičan izraz Damjanović prema vlastitim riječima spominje “i stoga da ukažemo na majstorstvo Kozarčeva jezika” (str. 181.).

Istoga je tipa i ova primjedba: “Kažu da Eskimi imaju cijeli niz riječi za ono što mi imenujemo jednom – snijeg. Ako npr. nabrojite ove riječi iz *Đuke Begovića: bezdalikati, irošiti se, razirošiti se, ružiti, keriti se, bečariti se* i sve izvedenice iz njih, već možete naslutiti dio problematike i prije no što djelo počnete čitati” (str. 182.).

U završnici ovoga rada čija je intonacija zapravo pripremljena dobro znanom ljutnjom Iločanina Julija Benešića o slici (“raspojasane”) Slavonije, a odgovarajući na vlastito pitanje “jesu li Kozarci pomogli takvom nakaradnom razmišljanju o njihovom zavičaju?”, Damjanović ističe da su oni pisali

“sa željom da pomognu, da liječe”, “njihova je umjetnička lira zadrhtala u susretu s problemima: bojali su se da prešućivanje istine može koristiti samo onima koji su Slavoniju htjeli uzeti, koji su željeli zbrisati njezino hrvatstvo”:

Tihi ratar, koji bolje karakterizira ona otegnuta, melankolična melodija, nego bećarac po kome su poznatiji, manje su skloni uzimati hašiš koji tešku stvarnost pretvara u lijepe iluzije. Ali pogledajte istočnu granicu hrvatstva: ratare se najteže pomicalo, oni su od pamtivijeka znali zajaukati nedobronamjernima: ‘Ne dirajte nam ravnice!’ Onako kako su to učinili u naše dane u Vukovaru, u Osijeku, u Vinkovcima... To nedobronamjernima dovikuju i djela Josipa i Ivana Kozarca, ali ona i poručuju: ‘Prihvatite se ravnice!’ (str. 183.).

Napokon, u završnim priložima u kojima se autorove slavonske teme sve više fokusiraju na najuži mu zavičaj (*Svjedočenje o svjedocima*) doznajemo kako je “velečasni Mitar Dragutinac svojim neumornim darivanjem knjiga utemeljio mnoge osobne knjižnice. I moju također” (str. 193.). A za poeziju svoga zavičajnog župnika, koji ga je prije četrdeset godina “za ljetnog raspusta doveo u Mitrovicu, proveo njezinim ulicama, pokazao crkve, groblja, Kalvariju, Kuzmin...” (str. 197.), u istome članku piše kako župnikovim himnama “teku modri savski valovi i žuti se zlatno klasje na beskrajnim poljanama”.

Ta lijepa i draga naša polja pozornica su na koju on izvodi svetačke likove i stavlja nam ih pred oči pozivajući nas da ih slijedimo. U toj himničkoj poeziji grle se Sava i Hadro, Irenej i Dujam, Siscia i Naron, profinjeno nas upozoravajući na cjelinu prostora koji zovemo lijepom našom domovinom... itd. (str. 196.).

A u sljedećem članku, također posvećenu strizivojskom župniku (*Himnički tekstovi Mitra Dragutinca*), ističe kako je napisao “desetak himana najdražem svecu, sv. Dimitriju, i njihova bi analiza pokazala da je uvijek uspješniji kada uspijeva disciplinirati osjećaje...” (str. 197.), a “za sve zadaće spremao se ozbiljno” (str. 200.).

Slavonsku svoju knjigu autor zaključuje intervjuom s đakovačkim, na žalost, već pokojnim nastavnikom i novinarom Nikolom Bićanićem (*Nismo pametniji od pradjedova. Razgovor s Nikolom Bićanićem*). U njemu Damjanović, između ostaloga, u povodu *Leksikona hrvatske glagoljice* za autora mu Josipa Bratulića kaže kako mu je jedna od vrlina “osjećaj za potrebu trenutka i za potrebu sredine...” (str. 206.), te još jednom podsjeća na to kako je na nagovor urednice Mačković pristao prirediti knjigu obojice Kozarca citirajući joj “argumente”: “Ti si Šokac, čitao si Kozarce, voliš njihove tekstove, napiši kako ti ‘dođe’”.

III.

Ono što već na prvi pogled pada u oči u ovome selektivnome pregledu činjenica je da uključivanje prirode u izlaganje nije izravno, tj. priroda nije predmet posebnoga autorova interesa, već se ona podrazumijeva. Priroda je pretpostavka koja se ne dovodi u pitanje, dapače, prema njoj se omjeravaju učinci ljudske prakse poput tradicije koja je neizbježna jednako kao što su neizbježni *zrak i voda*, a u isto je vrijeme neiscrpna poput *ocean*a čime je uvelike zajamčena i ljudska kreativnost. Na nju se ne može utjecati i sama po sebi izvor je ljepote, pa je valja samo slijediti, oponašati, jezikom uhvatiti. Priroda je upisana u čovjekovu egzistenciju s okvirom koji čine ili zavičaj ili domovina, najčešće oboje. Dvojicu Kozaraca nerazdvojno veže zavičajna Slavonija kao *jedina velika književna tema*, a njihova djela sve do danas odašilju poruke: *Ne dirajte nam ravnicu!*, jer time dirate u nas. Koliko su čovjek i priroda jedno, pokazuju i pjesme strizivojskog župnika u kojima *teku modri savski valovi i žuti se zlatno klasje na beskrajnim poljanama*, slavonska su polja *pozornica* na koju on izvodi svoje svetačke likove te nam stavlja pred oči *pozivajući nas da ih slijedimo*, jer taj prostor nije bilo čiji, već naš – *prostor koji zovemo lijepom našom domovinom...*, taj prostor smo mi.²

A kada govori o ljudskim svojstvima svojih protagonista, onda je naš autor izravniji i precizniji. Obrazovani Reljković je jako dobro razumio potrebe svog vremena, fra Kajo Agjić je praktičan, a Ivšić koristan i točan, obojica Kozaraca pisali su da pomognu Slavoniji i to iznošenjem istine koja najbolje ruši stereotipe o njihovu zavičaju, uostalom – *tendencioznost, moralizatorstvo, didaktičnost* – svega toga ima u djelu Josipa Kozarca, koji je *strahovao od lažnog sjaja riječi*. I njegov župnik Dragutinac za sve se *spremao ozbiljno*, a u prijatelja i kolege mu Bratulića od svih svojstava on izdvaja *osjećaj za potrebu trenutka i za potrebu sredine*.

² Iz ovakva odnosa prema prirodi razabire se i pojam ljepote, a nadalje i sam pojam književnosti. Naime, ljepota je “nešto što već postoji u prirodi, pa literatura nije drugo nego pokušaj da se ona ‘uhvati i prenese uz pomoć jezika’; zato sjevernjaci vole jake riječi i moćne rečenice, te nastoje fascinirati bujnom retorikom” (Usp. P. Pavličić, *Južno od sjevera, sjeverno od juga*, u: *Hrvatska kultura u ozračju Sredozemlja/Mediterana*. Dubrovnik, br. 6, 1995, str. 19!) A motreći taj isti prostor u dvjema njegovim glavnim protegama, može se zaključiti da prevladava horizontalna, vodoravna linija, linija ravnice kojoj je svojstveno nizanje, nabravanje, sukcesija i spontanost te sve što se ovim načelom nadaje – od gradnje rečenice i asocijativnoga tipa mišljenja do gradnje kuća i ušorenih, tipičnih slavonskih sela.

U pogledu posve određenih formalnih značajki razmatranih autora i djela – naime, stila, tema, motiva i postupaka – naš je autor, kao i u slučaju prirode, neizravan, tj. kreće se na razini onih konstatacija koje bi po svojoj općosti trebale biti samodostatne poput spomenute tvrdnje o tradiciji kao zraku i vodi, odnosno oceanu, ili o lažnom i pravom sjaju riječi. Nešto je određeniji kada se odluči etimološki “našaliti” na račun imena sela Strizivojna, pogotovu kada u povodu izraza *bježati ljude* razlaže majstorstvo Kozarčeva jezika (filološki) sugerirajući da čitatelj prema riječima *bezda-likati, irošiti se, razirošiti se, ružiti, keriti se, bećariti se* i njihovim izvedenicama može naslutiti dio problematike i prije čitanja romana.

Retoričkog je karaktera primjedba uz Sekulićevu knjigu o propustima povijesti i kritike u pogledu (nepravdnog) tretiranja njega i njemu sličnih autora. Zahtjevniji čitatelj ostaje ne samo bez pojašnjenja pojma pravednosti u literaturi već i bez pravog razloga zbog kojega bismo slijedili svetačke likove iz himni strizivojskog župnika. Naš autor dijeli opći sud tradicionalne historiografije o *tendencioznosti, moralizatorstvu* i *didaktičnosti* u djelu Josipa Kozarca, ali i drugih slavonskih pisaca još od Reljkovića, štoviše implicite je i polemičan kada naglašava: *nemojmo se zavaravati: književno stvaranje uvijek je bilo moralan čin...* Posve je relativan sud, tj. točan koliko i netočan, kako je *samo* Katica Čorkalo imenovala problem *propadanje i nestajanje šokačkog etnosa* u Kozarca, jer je to zapravo leitmotiv literature o slavonskim piscima dobrih stotinu godina – osim formulacije o šokačkome etnosu, što je plod najnovijih pokušaja mitologizacije šokaštva kako to pokazuju radovi Gorana Rema, Josipa Užarevića, Stanka Andrića i Ružice Pšihistal.

Priklanjajući se općim sudovima o slavonskim književnim temama, čime daje na znanje da nije na vlastitome terenu, naš autor nije nepristran, već je angažiran u protežiranju posve određenih teza i sudova za koje se otvoreno zauzima baš kao u slučaju književnosti kao moralnoga čina. Tako je kategoričan i u zauzimanju Kozaraca kao onih koji svojoj Slavoniji pomažu samo istinom. A istina je i to da slavonskog ratara bolje karakterizira *melankolična melodija*, nego bećarac, ratar je napokon onaj koji je na ravnicu uvijek ostajao, realan i nimalo zaveden iluzijama (ili “hašišem”!) i koji je uvijek znao *zajaukati: Ne dirajte nam ravnice!*, a što i u naše dane u Vukovaru, u Osijeku, u Vinkovcima i danas dovikuju djela obojice Kozarca, s njima pak i naš autor kad domeće: *Prihvatite se ravnice!*

Drugim riječima, on je medij za poruke koje književna tradicija odavna iščitava u slavonskih pisaca pokazujući da su iz određenih razloga još aktual-

ne, s njima da su aktualna i djela im, ali i razlozi koji ih takvima čine. Radi se zapravo o kontinuitetu jednoga tipa čitanja koje književnu činjenicu svodi na status prvenstveno socijalne činjenice, u Damjanovićevu slučaju – kako to pokazuje većina priloga ove knjige – i na filološku, a jedno i drugo je dominantna tradicionalne književne recepcije. Tako pojmljena književnost je ne samo u najtješnijoj vezi s narodom kojemu pripada, već i s njegovim potrebama i karakterom, pa otuda proistječu ne samo zadaća i smisao joj već i svojevrsna obveza da djeluje na njegov život prvenstveno kao “moralna snaga”.

Oslanjajući se na ovjerena mjesta u čitanju slavonske književnosti, dakle, bez potrebe da ih ičim dovede u pitanje, Damjanović u svojim književnim samoproglasenim “nestručnim razmatranjima” ostaje na onim pozicijama koje to čitanje čini ne samo repetitivnim već mu osigurava i trajnost i bliskost najširem čitateljstvu. U tome smislu naš autor u svojoj nepretenoznosti ide na ruku podržavanju i popularizaciji društveno općeprihvaćenoga, dakle i poželjnoga modela čitanja, štoviše, u tome je izrazito ne samo angažiran, već i agitacijski raspoložen. Njegov strukovni diskurs – kako to pokazuju naši primjeri – zato je izrazito apelativan, narator u prvome redu društveno, odnosno nacionalno i zavičajno osviješten, zauzet za opće vrijednosti sasvim određenoga kolektiva. Na podršku i odobravanje toga kolektiva on zapravo i računa pripovjedno ga implicirajući što njegov diskurs u konačnici čini – oportunistički. Uostalom, većina priloga i nastala je u raznim društvenim povodima te su ostvareni u izravnoj komunikaciji s publikom kako se to razabire iz popratnih bibliografskih bilješki.

Dakako, osim o vlastitoj metodologiji, naš autor u isto vrijeme upućuje i na društvenu pozadinu u kojoj je ne samo realan, već čini se i poželjan ovakav tip literarno-patriotske mobilizacije. Zato je jednostavno nemoguće čitati ove tekstove, a da se ne upita u kakvoj je to situaciji zajednica čija književnost još uvijek mora odrađivati ovakve zadaće. A tko iole poznaje hrvatsku književnu povijest, znat će da je i samo pitanje, a to onda i znači odgovor, uvelike repetitivno, tj. da se nekim svojim obilježjima ta zajednica nije odmaknula od sjena vlastite prošlosti (čitaj: pokreta, revolucija, ratova i sličnih traumatičnih iskustava!).

U tome smislu može se zaključiti da disciplina kojom naš autor pristupa pojedinim temama pripada onoj logici i zadacima koji idu u prilog pragmatičnome subjektu, a taj ima u vidu u prvome redu društvene učinke svoga rada. Na planu prezentacije on se opisuje jakim, mjestimice i izrazito tendencioznim pripovjednim subjektom, i taj tip naracije ima također isti cilj: djelo-

vati. Neprestano svjestan svoje moguće društvene uloge, on i sam nastupa prema onoj formulaciji kojom je opisao svoje esejističke protagoniste – od Reljkovića, Agjića i Ivšića do istarskoga svoga kolege i prijatelja Josipa Bratulića: *osjećaj za potrebu trenutka i sredine*.

Prihvativši narudžbu da priredi knjigu dvojce Slavonaca onako *kako mu dođe*, Slavonac Stjepan Damjanović nije mogao zatajiti u sebi discipliniranoga i ozbiljnoga filologa *par excellence*. No, nije mogao zatajiti niti svoje slavonsko koje se upisalo ne samo u dva mu eminentno književna priloga, već prožima cijelu knjigu dajući joj poseban, slavonski *štih*.

SUMMARY

STIPE'S SLAVONIAN SUBJECTS

On *Slavonske teme (Slavonian Subjects, 2006)* by Stjepan Damjanović –
subsequently, on the occasion of

Vinko Brešić

Remembering some of the shared experiences from the past, the author of this paper gives special attention to Stjepan Damjanović's book on *Slavonian Subjects* (2006). He points out to some of its features, which he analyses and interprets in accordance with the theses from his study *Slavonska književnost i novi regionalizam (Slavonian Literature and New Regionalism, 2004)*. His aim is to show that Damjanović's book is characterized by emotional perception which generates a specific discourse characteristic of Slavonian that is continental writers.

Key words: Stjepan Damjanović, Slavonia, emotional perception, discourse

Primljeno 28. veljače 2012.